

Yksilökohtaista opiskeluhuoltoa yhdessä

- salassapito ja tiedonluovutus monialaisessa työssä

Marke Hietanen-Peltola, Ylilääkäri
VIP-verkosto, Kuopio 11.4.2019

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Tässä esityksessä

- **Konsultaatio** = neuvon kysyminen. Kysyjä antaa tietoa, jonka perusteella vastaaja vastaa.
Vastaaja ei luovuta hallussaan olevia salassa pidettäviä tietoja. (Opas 36/2015)

Yksilökohtainen opiskeluhoolto

- Koulu- ja opiskelu-terveydenhuollon palvelut
- Opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalvelut
- Monialainen yksilökohtainen opiskeluhoolto = monialainen asiantuntijaryhmä
- Erityisoppilaitoksissa järjestetyt sosiaali- ja terveysterveystyöpalvelut

On sekä **ehkäisevää** että **tukea tarjoavaa** työtä!

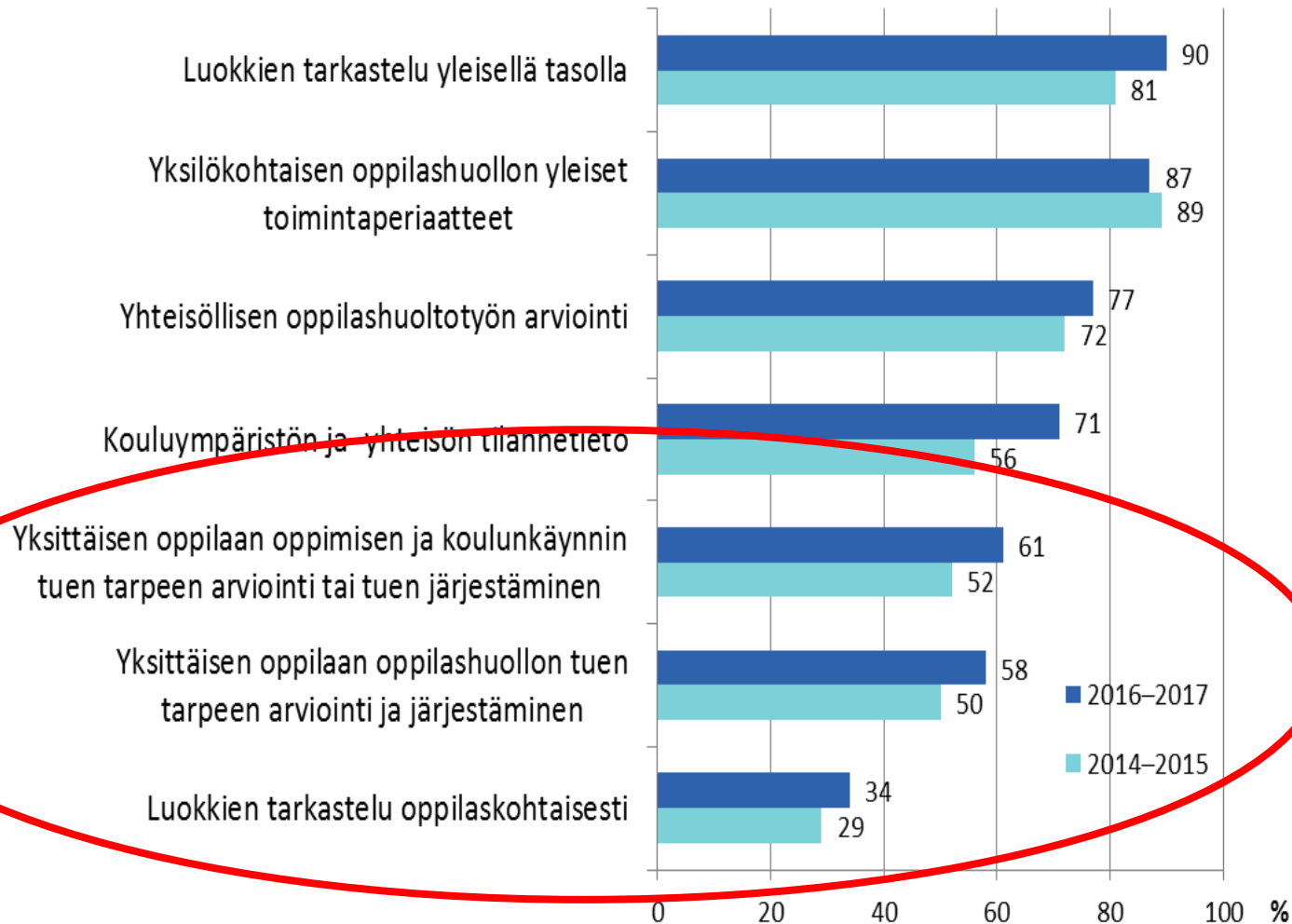
Helmi ekaluokkalainen

- Opettaja kiinnittää huomiota siihen, että Helmi on koulussa joskus tosi väsynyt.
- Helmin nukahtaessa tunnilla ottaa opettaja yhteyttä kotiin. Äiti kertoo perheen tilanteen olevan vaikea ja epäilee voimiansa kohta loppuvan. Opettaja ehdottaa, että tilanteesta keskusteltaisiin ryhmässä, jossa on mukana useampia ammattilaisia. Yhdessä sovittiin keitä tulee ryhmään mukaan ja lisäksi sovittiin, että terveydenhoitaja tapaa Helmin.
- Ensimmäiseen asiantuntijaryhmän tapaamiseen osallistuvat äidin ja helmin lisäksi opettaja, kouluterveydenhoitaja, kuraattori ja iltapäiväkerhon ohjaaja. Äiti allekirjoittaa suostumuksen ryhmän kokoamiselle.
- Toisessa kokoontumisessa ryhmää täydennetään sosiaalityöntekijällä.
- Perheelle järjestetään tukea sosiaalitoimen ja vanhempien työterveyshuollon kautta.
- Kuraattori ja kouluterveydenhoitaja selvittelevät vanhempien sisarusten vointia kuulumisia. Opettaja ja iltapäiväkerhon ohjaaja seuraavat Helmin vointia.

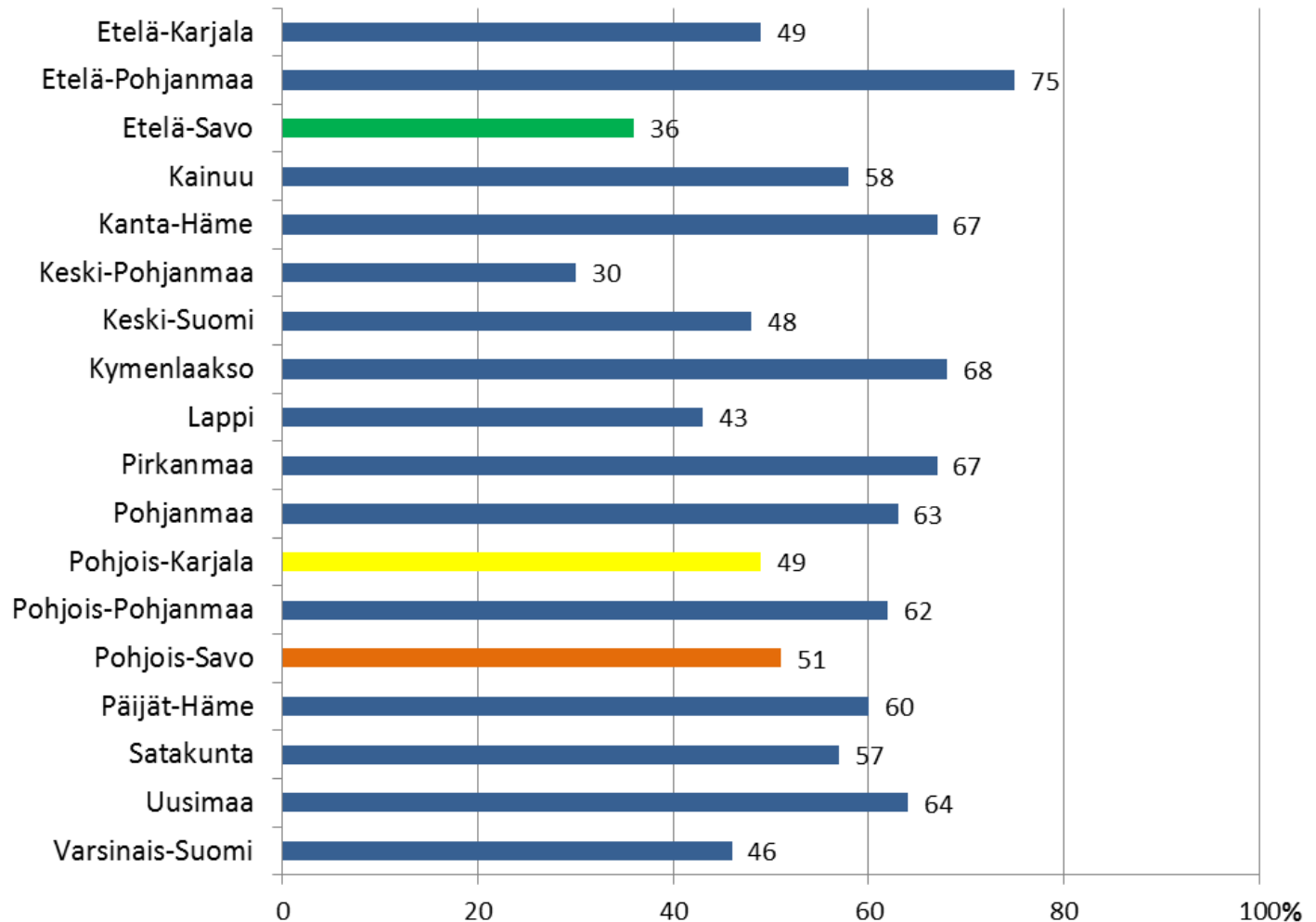

Koulun opiskeluhoitoryhmässä käsitellyjä asioita

(TEA-perusopetus tiedonkeruu, 2018 THL)

Yksittäisen oppilaan opiskeluhoitoasioita käsitellään opiskeluhoitoryhmässä, osuus (%) maakunnan peruskouluista, TEA perusopetus 2017

Yksilökohtaista opiskeluhuoltoa EI ole

- Yksittäisen opiskelijan asian käsittely oppilaitoksen opiskeluhuoltoryhmässä
  - EI edes silloin kun on kysytty yleinen tai yksilöity lupa
- Yksittäisen opiskelijan opiskeluhuoltoasian käsittely pedagogisessa ryhmässä
- **Molemmat edellä mainitut ovat lainvastaisia toimintamalleja!**
- Yksittäisen opiskelijan lasten- tai nuorisopsykiatrian, lastensuojelun, somaattisen erikoissairaanhoidon ym. hoito- tai verkostokokous EI ole monialainen asiantuntijaryhmä, vaikka siellä olisi mukana koulun edustajia
  - koulussa tarvittavan opiskeluhuollon tuen suunnittelua ja järjestämistä varten voi hoito- tai verkostokokouksen jälkeen olla tarpeen koota monialainen ryhmä koulussa

Kun huoli herää – miten opettaja voi toimia I

- Jutella opiskelijan kanssa huolta herättävästä asiasta (toistuvasti)
- Olla yhteydessä opiskelijan kotiin ja tuoda esiin huoli ja kuulla vanhempien näkemyksistä asiaan
  - Lapsen kypsyystä ja asiasta riippuen tähän tarvitaan opiskelijan lupa
- Konsultoida muita kyseisen lapsen yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvia (23§, Opas 36/2015)
  - ”Keskustella **rajatusti** muiden opiskeluhuollossa toimivien ammattilaisten kanssa siitä, olisiko opiskelijalla tarjottava yksilökohtaista opiskeluhuoltoa ja miten edetään.” (Kuntainfo)
  - Koskee vain opiskeluhuollon järjestämisen ja toteuttamisen kannalta välttämättömiä tietoja.

Kun huoli herää – miten opettaja voi toimia II

- Ottaa **yhteyttä kuraattoriin tai psykologiin** ja kertoa huoleen liittyvät tiedot. (16§ , otettava, viipymättä)
  - jos yhteydenottoa ei ole mahdollista tehdä yhdessä, on opiskelijalle **annettava tieto yhteydenotosta**. Myös huoltajalle tieto, ellei opiskelija sitä pätevästi kiellä
  - koskee opiskeluvaikeuksien, sosiaalisten tai psyykkisten vaikeuksien ehkäisemistä tai poistamista
  - koskee tilanteita joissa arvelee opiskelijan tarvitsevan ko. palveluja
- Ohjata koulu- tai opiskeluterveydenhuollon palveluihin, esim. **menemällä yhdessä oppilaan kanssa**
- Koota monialainen asiantuntijaryhmän

Kun huoli herää – miten kuraattori voi toimia

- Jutella opiskelijan kanssa (toistuvasti) huolta herättävästä asiasta
- Olla yhteydessä opiskelijan kotiin ja keskustella huolesta ja vanhempien näkemyksistä asiaan (**Huom!** Joissakin tilanteissa tarvitaan tähän opiskelijan lupa)
- Ohjata tarvittaessa saamaan muita opiskeluhuollon palveluja tai muuta erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia ja nuoria tukevaa toimintaa. (OH-laki 15§).
- Tehdä yhteistyötä eli suostumuksella järjestää yhteisiä asiakastapaamisia psykologin, terveydenhoitajan tai lääkärin kanssa.
- Vastata neuvon kysyjille sen tiedon varassa, mitä kysyjältä saa
- Luovuttaa suostumusta vaativia tietoja tarvittaville tahoille (esim. opettajalle tai muille opiskeluhuollon toimijoille) yksilöidyllä, nimenomaisella ja asiakaskertomukseen kirjatulla **suullisella** suostumuksella.
- Koota monialaisen asiantuntijaryhmän

Kun huoli herää – miten opiskeluhuollossa toimivat terveydenhuollon ammattihenkilöt voivat toimia I (terveydenhoitaja, koululääkäri ja psykologi)

- Jutella opiskelijan kanssa (toistuvasti) huolta herättävästä asiasta
- Olla yhteydessä opiskelijan kotiin ja keskustella huolesta ja vanhempien näkemyksistä asiaan
  - Tarvittaessa opiskelijan lupa
- Ohjata tarvittaessa saamaan muita opiskeluhuollon palveluja tai muuta erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia ja nuoria tukevaa toimintaa. (Psykologi, OH-laki 15§)
- Tehdä yhteistyötä eli suostumuksella järjestää yhteisiä asiakastapaamisia psykologin, terveydenhoitajan, lääkärin tai kuraattorin kanssa
  - Sovitaan asiakkaan kanssa etukäteen mitä jo aikaisemmin kertyneitä tietoja tuodaan yhteiseen tapaamiseen
  - Tietoja luovutetaan vain sen verran kun on asian hoitamiseksi tarpeen

Kun huoli herää – miten opiskeluhuollossa toimivat terveydenhuollon ammattihenkilöt voivat toimia II

(terveydenhoitaja, koululääkäri ja psykologi)

- Perustellusta syystä konsultoida tarpeelliseksi katsomaansa asiantuntijaa toteuttamansa hoidon ja tutkimustensa tueksi (Potilaslain 13§ 2 mom.)
- Vastata neuvon kysyjille eli konsultaatiossa sen tiedon varassa, mitä kysyjältä saa
  - Hallussaan olevaa tietoa ei saa luovuttaa tässä yhteydessä
- Luovuttaa suostumuksen varaisia tietoja tarvittaville tahoille yksilöidyllä, nimenomaisella ja potilaskertomukseen kirjatulla **kirjallisella** suostumuksella
- Koota monialaisen asiantuntijaryhmän

Kaikki opiskeluhuollon palvelut

- **23§** yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapidon estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat **välttämättömiä yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi**
  - mahdollistaa eri ammattiryhmien edustajien kahdenkeskiset konsultaatiot ja yhteisen huolen selvittämisen rajatusti keskustelemalla (Opas ja kuntainfo)
- ”Tarkoitus ei ole, että opiskeluhuollon nimissä muussa tarkoituksessa ilmaistaan yksittäisessä opiskeluhuollon palvelussa saatuja tietoja muille opiskeluhuoltoa toteuttaville.” (Kuntainfo).
- ”Jos esim. terveydenhoitaja arvioi opiskelijan hyötyvän keskusteluista kuraattorin tai psykologin kanssa, mutta ei näe tarpeelliseksi asiantuntijaryhmän kokoamista, on oikea menettely ottaa asia puheeksi suoraan opiskelijan tai hänen huoltajansa kanssa henkilökohtaisesti” (Kuntainfo)

Salassa pidettävien tietojen luovutus yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa

- Yksilökohtaisen opiskeluhuollon tiedot ovat salassa pidettäviä eikä niitä saa antaa sivulliselle
- Salassa pidettävän tiedon saa antaa sivulliselle vain, jos luovutus perustuu lakiin tai a.o. henkilön suostumukseen

- **Silloin, kun on velvollisuus tai oikeus luovuttaa tietoa, ei pidä kysyä lupaa.** Riskinä luottamuksen menetyks, jos kiellon jälkeen kuitenkin on luovutettava / luovuttaa tietoa
- Luottamuksen säilyttämiseksi on perusteltua **informoida asiakasta tiedon luovutuksesta** ja tarvittaessa sen lakiperusteesta – mahdollisuuksien mukaan etukäteen

Suostumus tiedon luovuttamisen perusteena yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa

- Käytetään silloin, kun ei ole lakiperustetta luovutukseen.
- Kysytään suostumus opiskelijalta, tai tarvittaessa huoltajalta
- Suostumuksen on **tietoinen, informoitu ja vapaa-ehtoinen**.
Yksilöitävä mitä tietoja, missä tarkoituksessa, keneltä kenelle ja milloin ollaan pyytämässä tai luovuttamassa.
- Potilastiedoista, monialaisen asiantuntijaryhmän työskentelyssä saaduista tiedoista tai opiskeluhuoltokertomukseen kirjatuista tiedoista, tulee suostumuksen olla **kirjallinen**
- Kuraattorin tietojen luovutuksen riittää yksilöity, nimenomainen ja asiakaskertomukseen kirjattu **suullinen** suostumus.

Milloin tarvitaan suostumus tiedon luovuttamiseen opiskeluhuollossa?

– *Esimerkkejä:*

- **terveydenhoitaja + kuraattori yhteistyö ja molemmilla taustatietoa eli asiakas/potilassuhde nuoreen. Tapaavat kahdestaan ilman asiakasta ja suunnittelevat yhteistä asiakastapaamista ja etenemistä (tämä ei ole konsultaatio!)**
- **kuraattori on tavannut opiskelijaa useamman kerran ja ohjaa opiskelijan psykologille, jolle halutaan etukäteen antaa taustatietoja asiasta (tämä ei ole konsultaatio eikä 16§ mukainen ohjaus, koska on muodostunut jo asiakassuhde!)**
- **terveystarkastuksessa tulee esiin tietoa, joka opettajan on hyvä tietää, mutta jota ei voida katsoa opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämäksi välttämättömäksi tiedoksi (POL 40§) tai yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseksi välttämättömäksi tiedoksi (OH-laki 23§)**
- opiskeluhuollon palvelujen toimija antaa **opettajalle tiedon siitä, miten hänen aloitteestaan käynnistynyt opiskeluhuoltoasia etenee** (muu kuin asiantuntijaryhmätyöskentely)

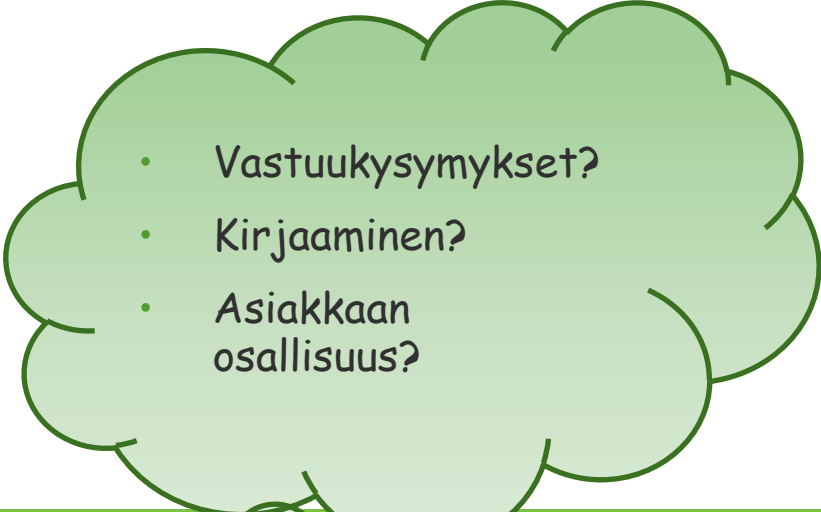

Laki tiedon luovuttamisen perusteena yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa

- **Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki**
  - 16§, 19§, 23 § (myös oikeus ilmoittaa poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvasta uhasta)
- **Julkisuuslaki**
  - Toimeksiantotehtävän antaja - esimerkiksi konsultaation tai lausunnon pyytäjä – **saa luovuttaa** tehtävän hoitamiseksi välttämättömät tiedot konsultaation tai lausunnon antajalle (Julkisuuslaki 26 §)
- **Lastensuojelulaki**
- **Perusopetuslaki 40§**

Anonyymi konsultaatio (THL Opas 36/2015)

- On aina sallittua
- Kysytään asiantuntijan neuvoa opiskelijan asiassa paljastamatta hänen henkilöllisyyttään.
- Sopii kuitenkin vain hyvin harvoihin tilanteisiin, koska **oppilaitosyhteisössä on hyvin suuri todennäköisyys sille, että konsultaation antaja tunnistaa asiayhteydestä opiskelijan, jota konsultaatio koskee.** Salassapitovelvoitteet edellyttävät, ettei henkilöön yhdistettävissä olevia tietoja paljasteta sivullisille ilman laissa säädettyä perustetta tai asianomaisen lupaa

-
- Vastuukysymykset?
  - Kirjaaminen?
  - Asiakkaan osallisuus?

Monialainen asiantuntijaryhmä

- Selvittää yksittäisen opiskelijan **tuen tarvetta, tukee ja järjestää** tarvittavia opiskeluhuollon (tai muita) **palveluja**
- Opiskelija ja huoltajat osallistuvat **aina** ryhmään
  - Huomioitava opiskelijan ikä- ja kehitystason mukainen itsenäinen asiakkuus yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa
- Jos opiskelija (tai huoltaja) ei halua ryhmää koottavaksi, niin jatketaan työskentelyä muulla lailla

Monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen

- Ryhmän kokoaa se, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu = se jolla huoli herää
- Ryhmän kokoaminen ja työskentely perustuvat opiskelijan ja (opiskelijan ikä- ja kehitystasoisesti) huoltajan **suostumukseen**
- Opiskeluhuollon **yhteistyötahot** tai **opiskelijan läheiset** voidaan pyytää mukaan opiskelijan/huoltajan kirjallisella suostumuksella
- Valitsee keskuudestaan ryhmän vastuuhenkilön

Tiedonsiirto monialaisessa asiantuntijaryhmässä

- Suostumus monialaisen asiantuntijaryhmän perustamiseen on luonteeltaan erityinen, koska ryhmän jäsenillä on oikeus ilmaista salassa pidettäviä tietoja:
  - toisilleen,
  - opiskeluhuollon järjestämisestä ja toteuttamisesta vastaaville sekä
  - konsultaatioissa asiantuntijoille
- Tämä on suostumusta pyydettyessä selkeästi tuotava esille opiskelijalle (ja huoltajalle).
- Suostumus kirjallisena ensimmäisessä tapaamisessa

Asiantuntijaryhmän kirjaamisista

- Vastuhenkilö vastaa kirjauksista opiskeluhuoltokertomukseen
  - ei voi etukäteen säilyttää tietylle ammattilaiselle tai kieltää
- Myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet voivat tehdä kirjauksia opiskeluhuoltokertomukseen
- Opiskeluhuoltopalvelujen henkilöstö kirjaa lisäksi myös omiin asiakirjoihinsa

- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013
- Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista 298/2009
- Potilas-asiakirjojen laatiminen ja käsittely – Opas terveydenhuollolle, STM 2014
- Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (254/2015)

Opiskelijan itsenäinen asema asiakkaana

- Huoltajalla ei ole oikeutta kieltää alaikäistä käyttämästä opiskeluhuollon palveluja
- Toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuissa iän, kehitystason ja muiden edellytysten mukaisesti
- Opiskelija voi alaikäisenäkin kieltää huoltajaansa osallistumasta opiskeluhuoltoasian käsittelyyn ja tiedonsaantiin. Huomioidaan kuitenkin asian laatu ja opiskelijan edun toteutuminen
- Itsenäinen asiakkuus **arvioidaan siis tapauskohtaisesti ja yksilöllisesti**
- Jos opiskelija kieltää yhteydenoton huoltajaan, tulee kypsyttää ja omaa päätöskykyä pohtia (esikoulussa ja alimmilla luokilla yleensä EI, yläkoulussa ja toisella asteella yleensä KYLLÄ). **Arvion tekee sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö.**
- Silloinkin, kun opiskelijalla on itsenäinen asiakkuus, **opiskelijan suostumuksella voidaan (ja tulee) tehdä yhteistyötä huoltajien kanssa**

Opiskeluhuollon ja oppimisen tuki muodostavat kokonaisuus

- Lainsäädäntö erottaa toisistaan opiskeluhoitolaissa säädetyn yksilökohtaisen opiskeluhoollon ja koululainsäädännön kutakin kouluastetta koskevan oppimisen tuen
  - Perusopetuslaissa säädetty pedagoginen tuki **ei perustu vapaaehtoisuuteen**
- Tuen muotoja käytetään tarvittaessa rinnakkain, siten että niistä muodostuu **opiskelijan näkökulmasta toimiva kokonaisuus.**
- Opiskeluhoollon tukea voidaan suunnitella **tapauskohtaisesti kootussa** monialaisessa asiantuntijaryhmässä ja pedagogista tukea **tapauskohtaisesti kootussa** pedagogisessa ryhmässä.
  - ryhmiin voivat osallistua vain kyseisen opiskelijan kyseisen tuen tarpeen arvioimiseen tai järjestämiseen osallistuvat
- **molempia tukimuotoja voidaan tietyin edellytyksin suunnitella samassa tapaamisessa** (Monialainen opiskeluhoolto ja sen johtaminen opas s.111)

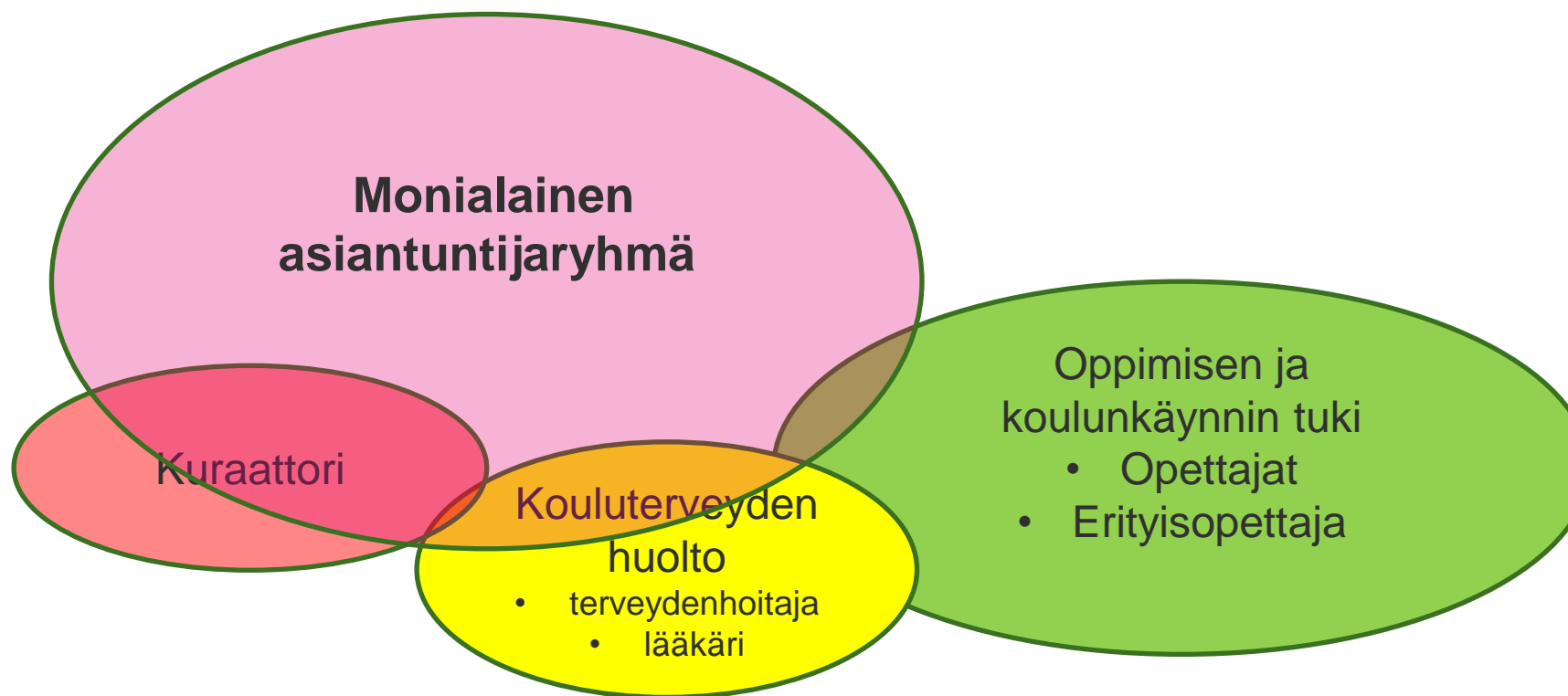
Yhteenvetona:

- Perehdy monialaiseen yhteistyöhön ja tietojen luovuttamiseen liittyviin oikeuksiisi ja velvollisuuksiisi oman alasi ammattilaisena
- Käytä oikeuksiasi
- **Tee se aina avoimesti!**
  - Kerro opiskelijalle (ja huoltajalle) kehen aiot olla yhteydessä ja mitä tietoa luovutat TAI kehen olit yhteydessä ja mitä tietoa luovutit ja minkälaisen neuvon sait.
- Pyydä suostumus silloin, kun se tarvitaan
- Muista myös tehdä tarvittavat kirjaukset (oh palveluissa)
- Hyvä käytäntö: konsultaatio tai palveluun ohjaus yhdessä opiskelijan kanssa
- Toimi, kun tarvitaan – älä piiloudu tietosuojan taakse vaan ota selvää!
- Sinulla on AINA toimintamahdollisuuksia

Peppi 8 lk

- Taitava tyttö
- Hiljainen, ei tuo itseään esiin
- 8 lk alusta asti yhtäkkiä paljon poissaoloja, päänsärkyä, huimausta ja vatsavaivoja usein. Vanhemmat kuittaavat sairaspöissaoloiksi. Käyntejä päivystyksessä.
- Kootaan monialainen asiantuntijaryhmä, jossa selvitetään poissaolojen syytä
  - Epämääräisiä kipuja ja pahaa oloa → koululääkärille
  - Yksin jäämisen kokemuksia koulussa → kuraattorille
  - Oppimisen tuen järjestäminen → opettaja ja erityisopettaja, konsultoiden em. ammattilaisia

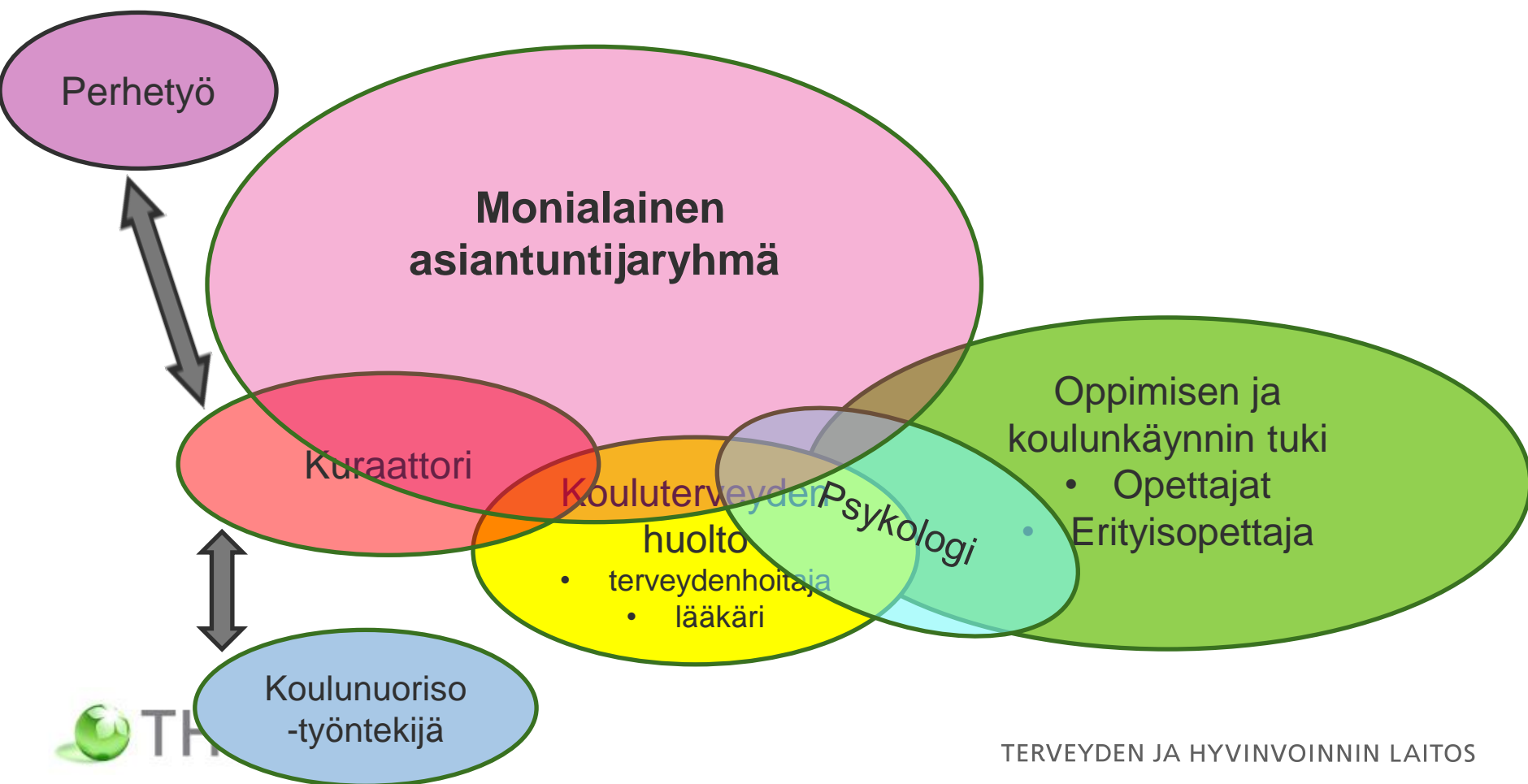
Peppi – koulussa tarjottava tuki opiskeluhuolto ja pedagoginen tuki

Peppi 8lk (2)

- Asiantuntijaryhmän seurantatapaamisessa (1 kk) todetaan poissaoloja edelleen olevan paljon
  - Lääkärin tutkimuksissa ei mitään somaattisia sairauksia oireiden takana ole todettu, jännitysniskaan aloitettu fysioterapia
  - Oppitunneilla lukkiutumista ja jännittämistä → pyydetty psykologi mukaan ryhmään → sovitaan tapaamisia hänelle
  - Kuraattori selvitellyt kaverisuhteita, jonkin verran kaveripiiristä ulos jättämistä. Mukaan pääsemistä hankaloittaa runsaat poissaolot → koulunuorisotyöntekijä yrittää avittaa tilannetta välitunneilla
  - Tehostettu tuki oppimiseen käynnistetty
  - Perhetyö vanhempien tueksi laittamaan Peppiä kouluun

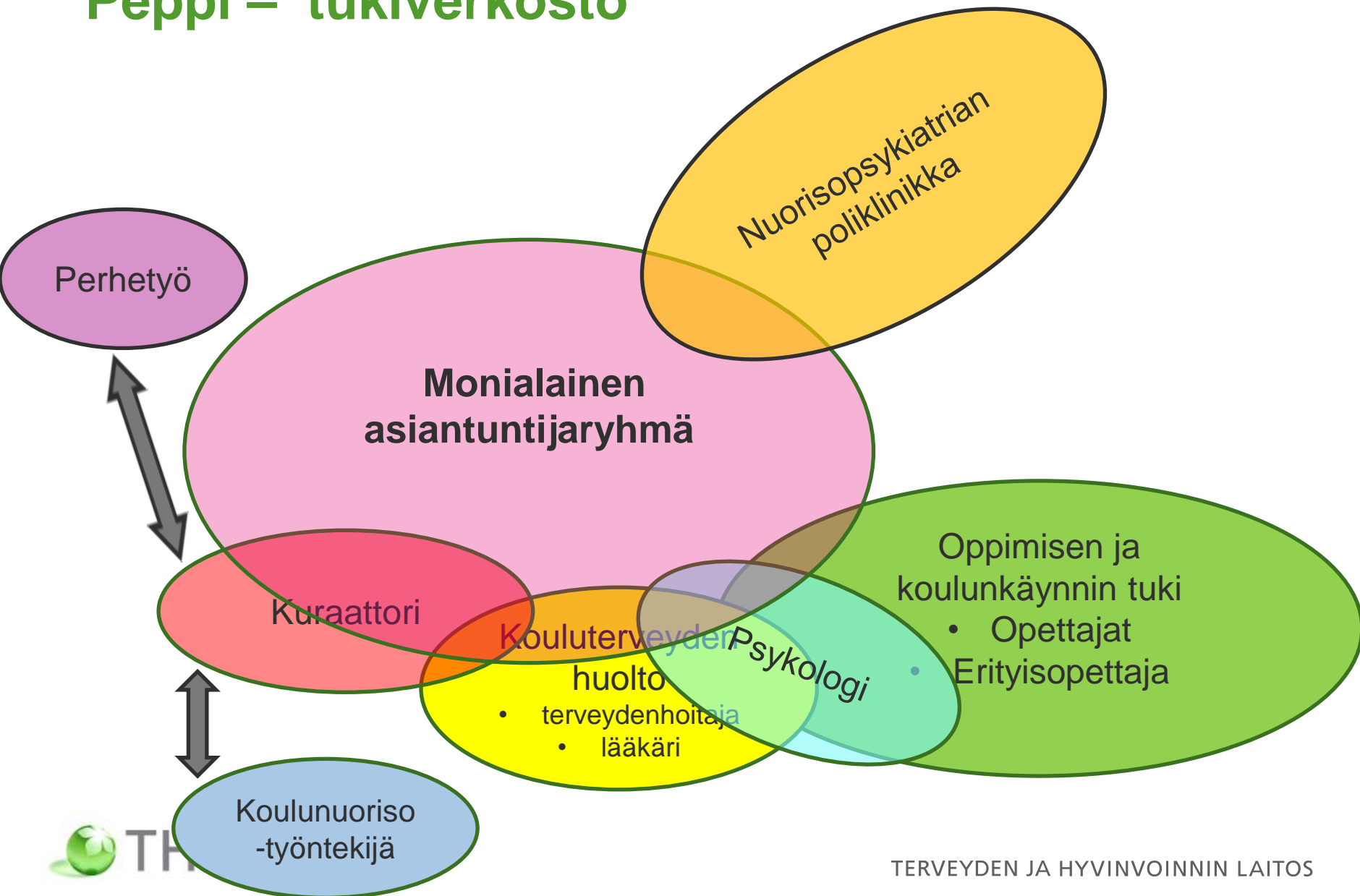
Peppi – koulussa tarjottava tuki opiskeluhoolto ja pedagoginen tuki

Peppi 8lk (3)

- Koulusta poissaoloja on entistä vähemmän, kun Peppi konkreettisesti saatetaan kouluun
- Ennen seuraavaa asiantuntijaryhmän tapaamista Pepin ahdistuneisuus kuitenkin lisääntyy ja ilmenee viiltelyä. Psykologi, terveydenhoitaja ja lääkäri pohtivat asiaa ja yhdessä vanhempien ja Pepin kanssa sopien lääkäri tekee lähetteen nuorisopsykiatrian poliklinikalle. Tilanteesta tiedotetaan kaikille asiantuntijaryhmän jäsenille.
- Sovitaan nuorisopsykiatrian kanssa, että sieltä tulee yksi tai kaksi henkilöä mukaan Pepin seuraavaan asiantuntijaryhmään, jolloin he saavat samalla paremman kuvan tilanteesta. Tähän saadaan huoltajien ja Pepin suostumus.

Peppi – tukiverkosto

Lähteet:

**Perälä M-L ym.
Monialainen
opiskeluhoito ja sen
johtaminen. THL Opas
36/2015**

- Saatavissa vain painotuotteena

**STM Kuntainfo
13a/2015 Uusi oppilas-
ja opiskelijahuoltolain-
säädäntö.
Soveltamisohje.**